

Dr Katarzyna Hanisz

**PROF. DR FARM. JAN MUSZYŃSKI
(1884-1957)**

Jan Kazimierz Muszyński urodził się 3 lipca 1884 roku w Wólce Nosowskiej koło Białej Podlaskiej. Gimnazjum ukończył w 1903 roku w Warszawie, gdzie również stawił pierwsze kroki w zawodzie aptekarskim. W 1907 roku złożył egzamin na pomocnika aptekarskiego, po czym rozpoczął studia farmaceutyczne w Dorpacie w dzisiejszej Estonii. Już wówczas wyróżniał się wyjątkowymi umiejętnościami naukowo-badawczymi, został asystentem znanego rosyjskiego botanika prof. Mikołaja Kuźniecowa. W tym czasie ukończył również kurs z bakteriologii i techniki mikroskopowej w miejscowym Instytucie Weterynarii. W 1909 roku uzyskał dyplom prowizora farmacji i objął stanowisko inspektora Ogrodu Roślin Lekarskich przy Uniwersytecie w Dorpacie.

Po wybuchu pierwszej wojny światowej, w sierpniu 1914 roku został powołany do wojska, jako pomocnik kierownika apteki w szpitalu polowym Pułku Gwardii Konnej w Piotrogradzie. Nakazem władz wojskowo-sanitarnych, w latach 1915-1920 zarządzał Stacją Hodowli Roślin Leczniczych i Technicznych oraz fabryką chemiczno-farmaceutyczną, uruchomionymi na rzecz wojska w Suchumi na

Prof. dr farm. Jan Muszyński - Łódź (ok. 1947)

Jan Muszyński - Petersburg (1914)

Jan Muszyński - Wilno (ok. 1925)

Kaukazie. Prowadził badania nad możliwością produkcji na tym terenie naturalnej kamfory i olejku eukaliptusowego. W tym czasie miał już gotową rozprawę naukową „*Abrus precatorius i zafalszowania podobne do semen chequiriitiae z anatomiczną charakterystyką rodziny Leguminosae*”, ale w związku z działaniami wojennymi dyplom magistra farmacji otrzymał dopiero w 1917 roku w Dorpacie. Był to wówczas najwyższy stopień naukowy dla farmaceutów w carskiej Rosji, który odpowiadał tytułowi doktora farmacji, nadawanemu w monarchii austro-węgierskiej.

Po powrocie do Polski w 1920 roku, pracował początkowo w Spółdzielni Zielarskiej „Planta” w Warszawie, a następnie w Wydziale Farmaceutycznym Ministerstwa Zdrowia Publicznego. W 1921 roku wyjechał do Wilna, gdzie wziął udział w tworzeniu Oddziału Farmaceutycznego przy Wydziale Lekarskim Uniwersytetu im. Stefana Batorego, a w nim pierwszej i jedynej wówczas w Polsce samodzielnej Katedry Farmakognozji i Uprawy Roślin Lekarskich. Dwa lata później uzyskał nominację na stanowisko profesora nadzwyczajnego w tej katedrze i dyrektora uczelnianego Ogrodu Roślin Lekarskich, a w 1937 roku został profesorem zwyczajnym. W latach 1921-1939 pełnił też funkcję dyrektora Oddziału Farmaceutycznego wileńskiego uniwersytetu. Po wybuchu drugiej wojny światowej pracował w laboratorium przyaptecznym, a następnie został zatrudniony na stanowisku kierownika laboratorium Fabryki Chemiczno-Farmaceutycznej „Eska” w Wilnie.

Profesor Jan Muszyński rozwinął w Wilnie szeroką działalność naukową i popularyzatorską. Jego zainteresowania skoncentrowały się wokół roślin leczniczych i otrzymywanych z nich związków naturalnych. Prowadził priorytetowe w tym czasie doświadczenia uprawowe, odmianowe i aklimatyzacyjne. Miały one ogromne znaczenie praktyczne, zwłaszcza w okresie nasilającego się kryzysu gospodarczego. U schyłku lat trzydziestych zyskał sławę i uznanie jako jeden z najwybitniejszych badaczy leków roślinnych w kraju, a także za granicą. Jednocześnie był czołową postacią polskiej farmacji. W pierwszych latach po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, brał aktywny udział w przygotowaniach do reformy studiów farmaceutycznych. Był też współautorem Farmakopei Polskiej II z 1937 r.

W 1942 roku Profesor przeniósł się wraz z rodziną do Warszawy, gdzie pracował jako doradca naukowy i kierownik plantacji roślin leczniczych Towarzystwa Przemysłowo-Chemicznego Edward Gobiec i s-ka.

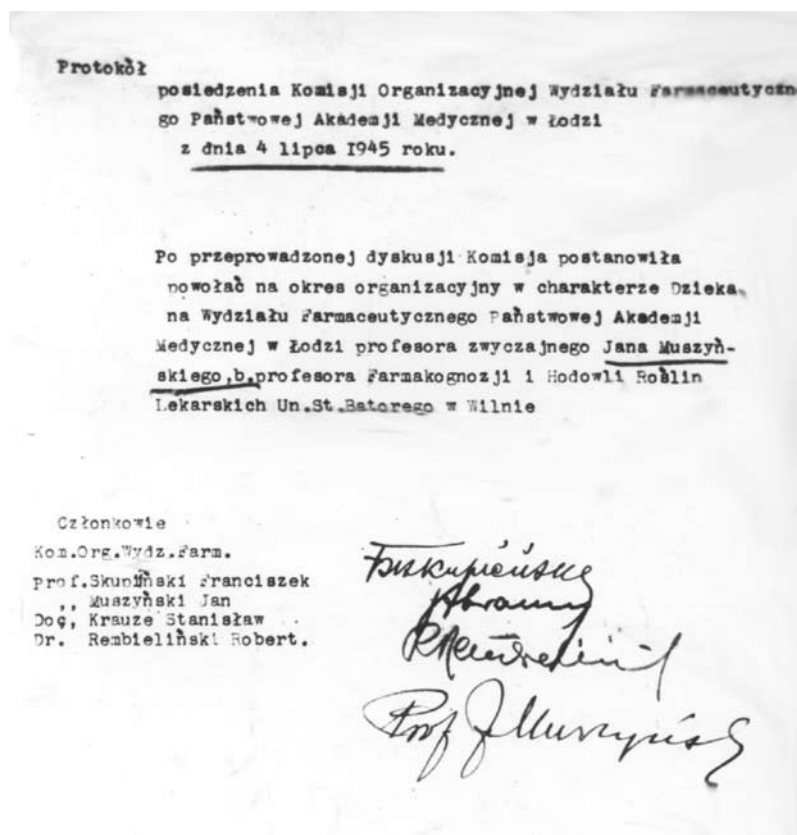
Jan Muszyński obok zielarek na corocznym targu świętojańskim przy kościele św. Jana w Wilnie (ok. 1933)

Włączył się też w nurt spraw publicznych i patriotycznych. Był jednym z najaktywniejszych wykładowców tajnego Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Warszawskiego. W czasie Powstania Warszawskiego pełnił cywilną służbę w powstańczych oddziałach sanitarnych.

Po zawierusze wojennej, w 1945 roku przybył do Łodzi, gdzie zorganizował Wydział Farmaceutyczny w tworzącym się Uniwersytecie Łódzkim i do 1951 roku był jego pierwszym dziekanem. Jednocześnie podjął się trudnego w tamtych czasach zadania utworzenia łódzkiego ośrodka badań nad lekiem naturalnym. W tym celu zorganizował Katedrę Farmakognozji i Uprawy Roślin Leczniczych, którą prowadził aż do śmierci. W wyniku starań Profesora, już pod koniec 1945 roku na terenie łódzkiej dzielnicy Zdrowie powstał Miejski Ogród Botaniczny, a w jego wydzielonej części Ogród Roślin Leczniczych. W krótkim czasie, ogród ten stał się nie tylko bazą szkoleniową dla studentów, ale również znaną w świecie placówką eksperymentalną.

Rozległa wiedza, intuicja naukowa, pracowitość i ogromny autorytet prof. J. Muszyńskiego zainspirowały początkowo niewielki zespół Jego współpracowników do wyjątkowej pracy badawczej. Prowadzono prace doświadczalne z zakresu uprawy i aklimatyzacji roślin leczniczych, prace anatomiczno-farmakognostyczne i fitochemiczne. Łódzki ośrodek farmakognostyczny w każdym z wymienionych kierunków, mógł poszczycić się znaczącymi osiągnięciami, przy czym szczególnie imponujący był dorobek Profesora.

Wśród prac agrotechnicznych, interesujące wyniki uzyskał w badaniach nad aklimatyzacją rącznika pospolitego (*Ricinus communis*) i aminka egipskiego (*Ammi visnaga*). Prowadził prace nad uprawą kilku gatunków dogłedy (*Grindelia*), pochodzących z Ameryki Północnej. Pod Jego kierunkiem przebadano w sumie 20 gatunków roślin, dostarczających surowców lekospisowych i pozalekospisowych, w tym kilka pochodzących ze znacznie cieplejszych stref klimatycznych.

Profesor Muszyński był znanym badaczem alkaloidów widłaka. Z ziela widłaka wrońca (*Lycopodium selago*) otrzymał mieszaninę alkaloidów, którą nazwał selaginą i prowadził prace nad możliwością wykorzystania jej w lecznictwie. Następnie zajmował się opracowaniem metod produkcji rutyny z ziela gryki. Na początku lat pięćdziesiątych, związek ten wszedł do lecznictwa i długo był dostępny w polskich aptekach. Prowadził też badania nad surowcami tropinowymi krajowymi i zagranicznymi, podejmował próby hodowli sporyszu metodą sztucznego zakażenia żyta oraz szukał wydajnych krajowych surowców garbnikowych. W 1949 roku zainteresował się biostymulatorami, występującymi w ziele aloesu drzewiastego (*Aloe arborescensi*). Prowadzone przez Niego prace nad aloesem umożliwiły przemysłową produkcję preparatu o nazwie „Biostymina”. Powszechnie uważa się Profesora za wybitnego popularyzatora zielarstwa i ziołolecznictwa w Polsce oraz współtwórcę krajowego przemysłu zielarskiego.

Profesor Muszyński jest autorem 342 publikacji naukowych i popularnonaukowych. Większość z nich to prace doświadczalne, doniesienia naukowe, podręczniki i skrypty z zakresu farmakognozji, botaniki oraz zielarstwa i ziołolecznictwa. Jest wśród nich też wiele opracowań dotyczących farmacji stosowanej, bromatologii, toksykologii, historii farmacji oraz problematyki społeczno-aptekarskiej.

W swojej pracy zawodowej dużo czasu poświęcał również dydaktyce i kształceniu młodych kadr. Ze szkoły prof. Muszyńskiego wyszło kilku samodzielnych pracowników tej specjalności, którzy objęli stanowiska kierownicze w uczelniach medycznych i instytutach resortowych w różnych częściach kraju. Wspominany jest jako wspaniały wykładowca i pedagog, człowiek o „renesansowym umyśle i wielkim sercu”.

Profesor Jan Muszyński brał udział w pracach wielu komisji, komitetów, rad oraz towarzystw naukowych i innych. W okresie wileńskim był członkiem: Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności, Komisji Specyfikowej Farmaceutycznej Międzynarodowej Federacji Farmaceutycznej, Komisji Międzynarodowej Produkcji Roślin Leczniczych i Przemysłowych, Polskiego Komitetu Zielarskiego, Komisji Specyfikowej Ministerstwa Opieki Społecznej, Komisji Farmaceutycznej Naczelnej

Pierwsza Rada Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Łódzkiego (1946)
(siedzą od lewej: prof. Jan Muszyński, prof. Zofia Jerzmanowska, prof. Adam Czartkowski, stoją od lewej: mgr Wanda Ostrowska, z-ca prof. Czesław Dybowski, prof. Eugeniusz Michalski, prof. Władysław Karaffa-Korbut, prof. Stanisław Kielbasiński, dr Robert Rembieliński, prof. Feliks Modrzejewski)

Rady Zdrowia, Sekcji Roślin Leczniczych Związku Zakładów Doświadczalnych Rzeczypospolitej Polskiej, Komisji Farmakognostycznej Farmakopei Polskiej i Państwowej Komisji Badania Specyfików. Był członkiem: Polskiego Powszechnego Towarzystwa Farmaceutycznego i przewodniczącym Oddziału Wileńskiego tego towarzystwa, Polskiego Towarzystwa Botanicznego (od chwili jego powstania w 1923 r.), Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie, Wileńskiego Towarzystwa Lekarskiego, Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Towarzystwa Popierania Produkcji Roślin Leczniczych w Warszawie, Towarzystwa Chemii Biologicznej w Paryżu, Towarzystwa Naukowego Wileńskiego. Pełnił funkcję prezesa Wileńskiego Oddziału Towarzystwa Obrony Przeciwgazowej Ligi Obrony Powietrznej Polski i przewodniczącego Wileńskiego Towarzystwa Ogrodniczego. Został wyróżniony godnością członka honorowego Warszawskiego i Wileńskiego Towarzystwa Farmaceutycznego oraz Związku Zawodowego Farmaceutów Rzeczypospolitej Polskiej.

W czasie pobytu w Łodzi pełnił funkcję przewodniczącego Zespołu Farmaceutycznego Rady Naukowej Ministerstwa Oświaty (1946-1952), rzeczoznawcy naukowego Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki (1953-1957) oraz był członkiem Komitetu Nauk Medycznych Polskiej Akademii

Profesor ze studentami podczas zajęć w Miejskim Ogrodzie Botanicznym w Łodzi (1951)

Nauk (1955-1957), Rady Naukowej Instytutu Leków (1953-1957), Rady Naukowej Instytutu Naukowego Leczniczych Surowców Roślinnych w Poznaniu (1947-1957), Komisji Leku przy Radzie Naukowej Ministerstwa Zdrowia (1951-1957). W latach 1948-1954 brał udział w pracach Komisji Farmakopei Polskiej III i przewodniczył Podkomisji Redakcyjnej. Pełnił też funkcję doradcy naukowego Zarządu Przemysłu Zielarskiego.

Prof. Jan Muszyński miał ogromne zasługi w powstaniu i rozwoju Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego (PTFarm). Był współzałożycielem i pierwszym prezesem tego towarzystwa (1947-1950), twórcą Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego (1947) i członkiem jego zarządu (1954-1955). W 1956 roku nadano mu godność członka honorowego Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego. Ponadto uczestniczył w pracach Oddziału Łódzkiego Towarzystwa Przyrodników im. Mikołaja Kopernika, Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego i Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. Do końca życia był członkiem Krajowego i Międzynarodowego Towarzystwa Esperantystów.

Interesował się wszystkimi problemami polskiej farmacji, w tym także sprawami zawodu aptekarskiego i młodzieży farmaceutycznej. Zarówno w Dorpacie, jak i w Wilnie oraz Łodzi był emocjonalnie związany ze stowarzyszeniem studenckim o charakterze społeczno-patriotycznym, działającym początkowo pod nazwą „Lechicja”, a następnie „Lechja”. W 1910 roku „Lechici” wyróżnili Profesora swoim członkostwem honorowym.

Za działalność naukową, dydaktyczną i społeczną otrzymał też wiele najwyższych odznaczeń i nagród państwowych, m. in. Krzyż Niepodległości (1930), Krzyż Oficerski (1948) i Komandorski (1954) Orderu Odrodzenia Polski, Medal X-lecia Polski Ludowej (1955), Krzyż Polonia Restituta.

Prof. Jan Muszyński był uczonym o szerokich zainteresowaniach humanistycznych, które realizował poprzez propagowanie języka esperanto, zgłębianie historii farmacji oraz twórczość poetycką.

Prof. Jan Muszyński w swoim gabinecie - Łódź (ok. 1950)

Zmarł 28 kwietnia 1957 roku w Łodzi i został pochowany na cmentarzu w łódzkiej dzielnicy Radogoszcz.

Osiągnięcia i zasługi Profesora zostały docenione przez łódzkie środowisko farmaceutyczne. Nazwano Jego imieniem aptekę i ulicę prowadzącą do gmachu Wydziału Farmaceutycznego i Biblioteki Głównej AM/UM. Na terenie gmachu znajduje się popiersie Profesora, ufundowane w roku 1970 przez Jego uczniów. Oddział Łódzki Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego uroczystie obchodzi kolejne rocznice związane z życiem i działalnością Profesora.

Popiersie prof. Jana Muszyńskiego w patio gmachu Wydziału Farmaceutycznego AM/UM

Archiwum Pracowni Historii Farmacji i Muzeum w Katedrze Historii Medycyny i Farmacji Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Teczka personalna prof. dr Jana Muszyńskiego: Daniela Kaszczyk-Grodzicka: Jan Kazimierz Muszyński (1884-1957) i jego pozycja w polskich naukach farmaceutycznych. *Annales Academiae Medicae Lodzensis* 1984 T. 23 suppl. 24 ss. 89 portr. il.; Taż: Profesor dr Jan Kazimierz Muszyński – w 110-lecie urodzin. Łódź 1994 ss.28 portr.; Katarzyna Hanisz: Łódzka szkoła farmakognozji Jana Muszyńskiego. W: Rola nauczycieli łódzkich w tworzeniu dziedzictwa kulturowego Łodzi / pod red. Sławomira Gali. Łódź 1998 s. 515-522; Waław Jaroniewski, Daniela Kaszczyk-Grodzicka, Jerzy Sykulski: Pięćdziesięciolecie Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego w Łodzi 1947-1997. Łódź 1997 s. 32-33; Waław Jaroniewski: Osiągnięcia członków Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego w zielarstwie i ziołolecznictwie. W: 50 lat Polskiego Towarzystwa Botanicznego na ziemi łódzkiej / pod red. Krystyny Czyżewskiej i Janusza Hereźniaka. Łódź 1996 s. 90-92; Stanisław Kohl münzer: Badania nad lekiem naturalnym. W: Dzieje nauk farmaceutycznych w Polsce 1918-1978 / pod red. Zofii Jerzmanowskiej i Barbary Kuźnickiej. Warszawa 1986 s. 253-269; Andrzej Kurnatowski: Profesorowie i docenci wydziałów medycznych Uniwersytetu Łódzkiego i Akademii Medycznej w Łodzi 1945-1964. Łódź 2003 s. 180-181 portr.; Henryk Pankiewicz: Prof. dr farm. Jan Muszyński (1884-1957). *Archiwum Historii Medycyny* 1974 R. 37 nr 3 s. 375-377 portr.; Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne / pod red. Jerzego Szewczyńskiego i Hanny Platy. Warszawa 2007 s. 69-70 portr.; Robert Rembieliński: Jan Muszyński 1884-1957. Warszawa 1960 ss. 28 portr.; Halina Strzelecka: Lek naturalny. W: Dzieje nauk farmaceutycznych w Polsce 1918-1978 op.cit. s. 55-70; Maria Wolbiś: Myśl naukowa profesora dra Jana K. Muszyńskiego i jej kontynuacja. Materiały jubileuszowej sesji naukowo-historycznej – Profesor dr Jan Kazimierz Muszyński w 110-lecie urodzin. Łódź 1994 Rkps.

Jan Muszyński (grudzień 1945)

Polskie Ateny

*W wielkiej Łodzi tak jak grzyby
Wyrastają wciąż wszechnice
Łódź przekształca się w stolicę
Chociaż trochę tak „na niby”.
W akademie zamieniono
Wszystkie kina, szereg dworów
Profesorskie pełni grono
Rolę „kinooperatorów”.
Biega student wiecznie głodny
Na wykłady dosyć liczne
Gdzie znajduje lokal chłodny
Sale mało akustyczne.
Dla młodzieży wszyscy mają
Miłe słówka i wskazówki
Lecz niestety mało dbają
Aby miała i stołówki.
Znali takie powiedzenie
Starożytni myśliciele:
„Zdrowa dusza w zdrowym ciele”
Więc uważaj na jedzenia.
Niech strawa nie będzie tłusta,
Przesycona purynami
Więc wskazana jest kapusta
I kartofle z buraczkami.
Jeśli będzie chleb spleśniały
To nie taka wielka wina
Jest to bowiem lek wspaniały
Modna dziś... penicylina.
Że idziemy dziś z postępem
Mamy radio i anteny
Wznieśmy okrzyk jednym tempem
Vivat Łódź – polskie Ateny.*

Daniela Kaszczyk-Grodzicka: Profesor dr Jan Kazimierz Muszyński – w 110-lecie urodzin. Łódź 1994 s. 17-18.